והזה הטהור על הטמא (א)טהור מכלל שהוא טמא א) לימד על טבול יום שכשר בפרה בעו מיניה מרב ששת ערל מהו במעשר כי היכי דיליף פסח ממעשר לענין אנינות (ב)יליף נמי מעשר מפסח לענין ערלות או דלמא חמור מקל יליף קל מחמור לא יליף אמר להו תניתוה (ג)התרומה והבכורים חייבים עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים והן נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבכורים מה שאין כן במעשר ואם איתא ניתני ערל אסור בהן מה שאין כן במעשר (ד)תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר דקא תני סיפא (ה)יש במעשר ובבכורים (ו)מה שאין כן בתרומה (ז)שהמעשר (ח)והבכורים טעונין הבאת מקום (ט)וטעונין וידוי (י)ואסור לאונן ורבי שמעון מתיר (כ)וחייבין בביעור ור"ש פוטר ואילו (ל)אסור לבער מהן בטומאה ואוכלן

הטהור. שטהרתי לך כאן מכלל שהוא טמא לדבר אחר כגון טבול יום שטמא לתרומה דאי ס"ד טהור ממש ליפתוק קרא מיניה ואגב ידענא דטמא אסור בפרה דהא מטמא קרייה רחמנא אלא מאי טהור טהור כל דהו ואשכחן טבול יום דמיקרי טהור דכתיב (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר: **אנינות.** גבי מעשר כתיב ולא בפסח ומיניה ילפינן: **מיתה.** טמא האוכלה כדכתיב (שם כב) ומתו בו כי יחללוהו ובכורים כתרומה דאמר מר (מכות יז.) ותרומת ידך (י) אלו הבכורים: **וחומש.** זר האוכלן בשוגג אבל במעשר שני לא דהא זרים אכלי ליה ואין חומש אלא בפודה את מעשרו: **והן (הן) נכסי כהן.** לקדש בהן את האשה וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה אבל מעשר לא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואין אשה מתקדשת בו וסתם משנה ר"מ דאמר (ב"ק דף סט:) מעשר ממון גבוה הוא ואע"ג דקולא הוא לגבי תרומה ובכורים אפ"ה חשיב ליה והכי נמי אמרינן בב"מ פ' הזהב (דף נג.) דקולא הוא: **באחד ומאה.** אבל מעשר בטל ברוב ולא בעי אחד ומאה: **וטעונין רחיצת ידים.** אפילו הן פירות דסתם ידים שניות הן מדרבנן ופוסלות את התרומה אבל מעשר וחולין קי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח: **והערב שמש.** כדילפינן בהאי פירקא (לקמן עד:) טבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה: **ואם איתא.** דקל מחמור לא יליף ומותר ערל במעשר: **הבאת מקום.** אבל תרומה נאכלת בגבולין: **וטעונין וידוי.** בערתי הקדש מן הבית (דברים כו) הנה הבאתי את ראשית [שם] בבכורים: **ואסורין לאונן.** בכורים: **ור"ש מתיר.** בכורים לאונן. ולקמן (י) מפרש טעמייהו: **וחייבין בביעור.** בכורים ומעשר שני בשנה השלישית שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה מוליכן בשלישית לירושלים ומתודה בערתי הקדש מן הבית וכו' ואם לא הוליכן מתבערין בכל מקום שהן: **ור"ש פוטר.** בבכורים: **ואילו אסור לבער מהן בטומאה.** לת"ק דמקיש בכורים למעשר לכל מילי ה"ל למיתני ואסור להדליק מהן אם נטמאו דאין טומאתן מתירתן להבערה ולא אמרי' אע"ג דלא ניתן מעשר אלא לאכילה ושתיה וסיכה כדכתיב (שם יד) ואכלת הני מילי טהור אבל היכא דנטמא דלא חזי לאכילה ידליק בו אלא אסור לבער בטומאה כדכתיב (שם כו) ולא בערתי ממנו בטמא: משא"כ בתרומה דטומאתה מתירתה בהבערה כדיליף לקמן בשמעתין [ע"ב]:

ואוכלן

לימד על טבול יום שכשר בפרה. וא"ת מהיכא תיסק אדעתיה לפסול דאי משום דמטמא קרייה רחמנא הא לא דמי הזאה לשאר עבודה שהרי הזר כשר בה וי"ל מדקפיד קרא אהנחה במקום טהור וא"ת והיכי ילפינן מהזאה להכשיר טבול יום בשאר עבודות דפרכינן מה להזאה שכן זר כשר בה וי"ל דאפ"ה כיון דעיקר טהרה בהזאה אתיא ואכשר בה רחמנא טבול יום כל שכן בשאר עבודות וא"ת ואימא לרבות מחוסר כפורים שהעריב שמשו דלא מחסר אלא כפרה לחודה אבל טבול יום לא ואמר ר"י דמוקמא קרא בטומאה דכתיבא בהאי פרשה כגון טומאת מת דלא שייך כפרה והכי אמרינן בזבחים בפ"ב (דף יז: ושם) דמאן דמכשיר מחוסר כפרה קסבר טומאה דכל התורה כולה דבכל טבול יום מכשיר אפילו הוא מחוסר כפרה ומאן דפסל קסבר טומאה דאותה פרשה היינו טבול יום דמת (ס)[דלא בעי כפרה] אבל זב ומצורע ויולדת אפי' העריב שמשו לא: **קל** מחמור **לא** יליף. וא"ת מאי מיבעיא (א) ליה פשיטא דהיכי נילף קל מחמור וי"ל דמספקא להו הא דיליף פסח ממעשר אי בג"ש דממנו יליף ילפינן נמי מעשר מפסח אע"ג דהוי קל מחמור או בק"ו יליף ולא בג"ש א) א"נ מספקא ליה אי ג"ש מופנה או אינו מופנה: **ואסורים** לזרים. וא"ת כיון דתנא דחייבין חומש אמאי איצטריך תו למתני ואסורים לזרים ואין לומר משום דבעי למתני משא"כ במעשר דשרי לזרים דהא במסכת חלה (פ"א מ"ט) קתני (ט)(התרומה והבכורים) חייבין עליהן מיתה וחומש ואסור לזרים אע"ג דלא מסיים התם משא"כ במעשר ותירץ בערוך ערך טען דלאסור לזרים איצטריך לחצי שיעור דאסור למאן דאמר מדרבנן ולמ"ד מדאורייתא (ב) עוד פי' לשון אחר ואסור לזרים אפי' ע"י פדיון ואין נראה פירוש זה דאין להם פדיון אמרינן לקמן דשייר: **נכסי** כהן. בפרק הזרוע והלחיים (חולין קלא.) מפרש למה אמרו בכורים נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה משא"כ במעשר שני כדתנן במסכת מעשר שני (פ"א מ"ז) ומייתי לה בקידושין בפ"ב (דף נו.) אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ולכאורה משמע דדוקא הני הוא דאסירי אבל ליקח מהן מלבושין שרי וכן תנן במסכת מעשר שני (פ"ה משנה יב) ומייתינן לקמן (דף עד.) לא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכין משמע הא לחי דומיא דמת נתתי דהיינו מלבושים דהכי דייק לקמן גבי סיכה וקשה דבירושלמי אמר בהדיא לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימינן אם להביא ארון ותכריכין דבר זה אסור לחי ולמת משמע דאסור לקנות מלבושים לחי ובכמה מקומות תנן במסכת מעשר שני (פ"א מ"ז) דאסור לעשות שום סחורה במעשר ולא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואר"י דמ"ל דהנהו משניות דאסרי אתו כר"מ דאמר (קידושין דף נג:) ממון גבוה הוא והנך כר"י דשרי דאמר (שם) ממון הדיוט הוא והא דמשמע בפ"ב דקידושין (דף נד: ושם) דליכא אלא חד סתמא כרבי יהודה אע"ג דההיא דשרי מלבושים אתיא כוותיה מ"מ יש יותר סתמות כר"מ עוד נראה לר"י דהמשניות אינן חולקין זו על זו ומן התורה לא אסירי אלא עבדים וקרקע ובהמה טמאה אבל מלבושים שרו ומדרבנן אסרו אפילו מלבושים והא דדריש בירושלמי לא נתתי למת (י)[אין] ליקח לו ארון ותכריכין לחי נמי אסור אסמכתא בעלמא היא ואכילת בהמה דשריא במעשר שני בשעת דישה (כ)למ"ד ממון הדיוט הוא נראה דבשלא בשעת דישה אסור מיהא מדרבנן ולמ"ד ממון גבוה נראה דאסור מן התורה להאכיל לבהמה: **מה** שאין כן במעשר. תימה כיון דלקמן (ע"ב) ילפינן בכורים ממעשר דאסורין לאונן מדאיתקוש למעשר שני נילף נמי מעשר מביכורים שיתחייב מיתה האוכלו בטומאת הגוף ולענין איסור זרות ניחא דבהדיא שריא רחמנא לזרים וי"ל דדרשינן ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב) בו ולא במעשר כדדרשינן ביש מותרות (לקמן פו. ושם) בו ולא במעשר ראשון דאפילו לר"מ דאסר לזרים לא מחייב מיתה ודרשינן נמי בהנשרפין (סנהדרין פג. ושם) בו ולא במעילה והא דמעשר שני בטל ברוב היכא דאין לו מתירין ולא ילפינן מבכורים דעולים באחד ומאה משום דבכורים גופייהו בטלים ברוב מדאורייתא והא דדרשינן בספרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא היא כדאמר בהניזקין (גיטין דף נד: ושם) נפלו ונתפצעו והא הכא דמדאורייתא בטלי ברובא כו' אלמא ערלה וכלאי הכרם בטלים ברוב מדאורייתא ועוד בשילהי פירקין (לקמן פב.) גבי שאני אומר חולין נפלו דתלינן להקל כשרבו חולין על התרומה משמע דבטל ברוב מדאורייתא ומיהו קשה דנילף בכורים ממעשר לענין דלא ליהוי נכסי כהן דהיינו לחומרא ולא מתרומה לקולא ואם מעשר גופיה הוי מדרבנן הא דאין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות הוה ניחא אבל אי אפשר לומר כן למאי דפרישית לעיל דמדרבנן אפי' כל מילי נמי אסור (ל)(אבל לענין ערל כי קאמר תנא ושייר ק"ק אמאי לא יליף מעשר מבכורים ולמאי דפי' לעיל דאיכא למעוטי (מ)ה"ש) וא"ת והיכי קתני לענין רחיצת ידים משא"כ במעשר והתניא בפ"ב דחולין (ד' לג:) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרים במעשר ואר"י דהתם לאכילה והכא לנגיעה וא"ת וליתני חלה דבכורים ותרומה פטור מן החלה ומעשר חייב וי"ל דהא תנן במסכת חלה (פ"א מ"ג) מעשר שני והקדש שנפדו חייבים בחלה נפדו אין לא נפדו לא: **טעונין** הבאת מקום. אע"ג דתרומה נמי ילפא מבכורים כדמוכח בהעור והרוטב (חולין קכ:) שמא לענין שתהא טעונה הבאת מקום אין (נ)למודים: **וטעונין** וידוי. אע"ג דדרשינן בפ' בתרא דמ"ש (מ"י) וגם נתתיו ללוי זו תרומה אר"י דלא היה מתודה על התרומה אלא אגב מעשר אבל אם אבד המעשר לא היה מתודה עליה בפני עצמה: **וחייבין** בביעור. פי' ריב"ן דביעור מעשר לאו כביעור בכורים דביעור מעשר בשנה ד' וביעור דבכורים לאחר החג כדאמר במכות (ד' יח: ושם) הפריש בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו ואין נראה לר"י דאין זה ביעור והתם טעמא דירקבו לפי שנראו לקריאה ונדחו וביעור דבכורים הוי כשל מעשר דכי נתנן לכהן קודם החג או הפרישן לאחר החג יכול לשומרן עד שנה ד' וא"ת תרומה נמי טעונה ביעור כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה משנה ו) כיצד היה הביעור תרומה ותרומת מעשר לבעלים וי"ל דתרומה א"צ ליה רק ליתנה לכהן והכהן יכול לשומרה כל זמן שירצה אבל מעשר שני ובכורים צריך לבערם מן העולם בכל מקום שהן ור"ש דפטר בבכורים היינו שאין הכהן צריך לבערם אבל ישראל צריך ליתנם לכהן כתרומה והכי תנן בפרק בתרא דמעשר שני ע"ע של שנה רביעית ושל שביעית היה הביעור כיצד היה ביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לבעליו ומעשר ראשון לבעליו אבל מעשר שני ובכורים מתבערים בכל מקום שהן ור"ש אומר בכורים ניתנין לכהן כתרומה:

ואוכלן

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"א מהלכות פרה אדומה הל' יג:
לה ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ד סמג לאוין רסד רסה:
לו ג מיי' פ"ג מהלכות בכורים הלכה ה ופ"ד הלכה יד:
לז ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה א:
לח ה מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה א ופ"ג הלכה ה:
לט ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה א ופ"ג מהלכות בכורים הלכה י:
מ ז מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ה ופ"ג מהלכות בכורים הלכה ה:
מא ח מיי' פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ח:
מב ט מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ב:

◆

תוספות ישנים (המשך)

בתרומה ובכורים דלא הוי במעשר ותימה דבפרק האיש מקדש דחיק לאשכוחי התם משנה דסבור דמעשר שני ממון גבוה הוא ואמאי לא פשיט מהך מתני' וי"ל והן נכסי כהן ליקח בהן בהמה טמאה עבדים וקרקעות משא"כ במעשר דלא ניתן רק לאכילה ולשתיה וסיכה ותימה דהא אמרינן לקמן לא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכים הא לחי דומיא דמת כגון מלוק ומכנסים שרי וי"ל דמ"מ ליקח בהמה טמאה עבדים וקרקעות אסור. ולרשב"י נראה דלא קשה מידי דהתם בטמא איירי וקאי אלא בערתי ממנו בטמא וי"ל ולא נתתי ממנו כשהיה טמא למת וכן פ"ה לקמן (ג) למעשר דטהור ודאי דחזי לאכילה לא שרי רק לאכילה ולשתיה וסיכה: ועולין באחד ומאה. באם נפלו תרומה ובכורים בצ' ומאה בטלי משא"כ במעשר דמדאורייתא חד בתרי בטיל והאי עולין אינו ר"ל שתתבטל הסאה של תרומה שנפלה דודאי היא צריכה להרים כדמפרש בבכורות מפני גזל השבט וכאן לא שייך להאריך מזה: וטעונין רחיצת ידים דידים שניות פוסלות את התרומה משא"כ במעשר דכל הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח וא"ת והא אמרינן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר בחולין ובמעשר ורבי מאיר אומר אף במעשר וי"ל דהא דקאמר ר"מ אף במעשר היינו דוקא לאכילת מעשר אבל הכא בנגיעה איירינן דידים שניות פוסלות תרומה בנגיעה אבל לא מעשר: וטעונים וידוי משא"כ בתרומה דלאו חייב בוידוי והאי דקאמר דתרומה אינה טעונה וידוי היינו דוקא באפי נפשה אבל עם מעשר אגב גררא טעונה וידוי כדאמרי' וגם נתתיו ללוי לרבות את התרומה גדולה ותרומת מעשר א"נ ר"ל טעונים וידוי שוידוי מעכב במעשר ובכורים ואינו מעכב בתרומה דהכי משמע במסכת בכורים:

מסורת הש"ס

א) יומא מג: זבחים יז:, ב) ב"מ נג: בכורים פ"ב מ"א חגיגה יח: [חלה פ"א מ"ט], ג) [סוכה נד. ופ"ב], ד) בכורים פ"ב מ"ב, ה) [פסחים נו: ושם איתא ואסורין לאונן], ו) [דברים יג], ז) [ע"ב], ח) רש"ל, ט) [צ"ל החלה והתרומה], י) רש"ל, כ) [ב"מ נג.], ל) גליון, מ) [ועי' תוספות מנחות טו. ד"ה לחם].

◆

תורה אור השלם

א. וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: במדבר יט יט

◆

גליון הש"ס

גמ' משא"כ בתרומה. עי' מנחות טו ע"א תד"ה לחם:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קל וכו' מיבעיא להו פשיטא: (ב) ד"ה מה וכו' למעוטי מבו א"ש:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

◆

תוספות ישנים

כי היכי דיליף פסח ממעשר לענין אנינות. פירוש משום דילפינן ליה בק"ו ומה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני ממנו פסח חמור לכ"ש. ותימה מה למעשר שכן טעון כסף צורה וי"ל דילפינן לה ממעשר מג"ש דממנו ממנו וא"ת ושאר קדשים מנא לן דאסירי לאונן וי"ל דילפינן מפסח מזאת תורת וא"ת הלא למד מלמד הוא דפסח ילפינן ממעשר וי"ל כיון דמלמד קמא הוא חולין למעשר לא הוי קדשים למדין ומחזרין ולמדין: א) ולא נהירא (לרשב"י דהא אין היה מספק אם בק"ו יליף הא איכא פירכא כדפרישית מה למעשר שכן טעון כסף צורה אלא נראה דודאי ידע שפיר דילפינן פסח ממעשר לענין אנינות ממש אבל מספקא ליה אם הג"ש מופנית מכל צד ויליפינן אף קל מחמור או אינה מופנית רק גבי מעשר. אכן אפרש לקמן בע"ה דפירכא דטעון כסף צורה לא מהניא מידי אלא לגבי אכילת חוץ לחומה אבל לגבי טומאה ואנינות לא פירכא מידי: ב) ואף למ"ד דחצי שיעור אסור מן התורה וא"כ אין חידוש לומר הכא דאסור בחצי שיעור דאפילו שאר איסורים שבתורה נמי. וי"ל דאיצטריך דסד"א דהכא בתרומה כיון שאין זה איסור השוה בכל דהא שרי לכהנים ס"ד דלא תאסר לזרים חצי שיעור ולמ"ד חצי שיעור דרבנן ס"ד דהכא לא גזרו משום דלאו שוה בכל וי"מ וחייבין עליה מיתה לא מיירי בזר אלא לגבי האוכלה בטומאה: ונכסי כהן פי' לקדש האשה משא"כ במעשר דממון גבוה לר' מאיר ואע"ג דהאי מוחלה למעשר הוא מ"מ מנא לה אסר [טיהב]

א) עי' בזבחים (דף נ') דלמ"ד דבר הלמד [illegible] חולין פ"ל באתת דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש אפילו בקדשים וא"כ לד"ה ניחא ודייק: ג) נראה דצ"ל אבל מעשר שני טהור דחזי לאכילה ודאי לא שרי וכו'.